

بررسی عوامل مؤثر بر وصول درآمد مالیاتی با رویکرد جلوگیری از فرار مالیات

(مطالعه موردی: اداره کل امور مالیاتی غرب تهران)

عزیز گرد^۱، ابراهیم بالایی خوبستانی^۲

^۱ استادیار دانشگاه پیام نور تهران

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری

چکیده

در اقتصاد کنونی، مالیات از ابزارهای مهم مالی دولت می باشد و با توجه به اهمیت آن در اقتصاد کشور و همچنین در فرایند توسعه و بازسازی یکی از اصلی ترین ابزارها در جهت خصوصی سازی، تعدیل ثروت و توزیع مجدد درآمد به شمار می رود. یکی از مهمترین عوامل مرتبط بر ظرفیت مالیاتی، نگرش، برداشت و رفتار مردم در ارتباط با مالیات است که به فرهنگ مالیاتی مشهور است. در این فرآیند مردم باید نقش حاکمیتی دولت را از قبیل ایجاد امنیت درک کنند و بپذیرند ایفای این نقش هزینه بردار است. این تحقیق سعی بر آن دارد تا عوامل اثرگذار بر وصول درآمد مالیاتی با رویکرد جلوگیری از فرار مالیاتی از دیدگاه مأمورین تشخیص اداره کل امور مالیاتی غرب شهر تهران را مورد ارزیابی و بحث و بررسی قرار دهد. به عبارت دیگر هدف از این مطالعه پاسخگویی به این سؤال است که : مهمترین عوامل مؤثر بر وصول درآمد مالیاتی کدامند؟ تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش اجرا، توصیفی و از نوع همبستگی است. و همچنین از نظر جمع آوری داده، میدانی می باشد چرا که از طریق بررسی نظرات و دیدگاه های مأموران امور مالیاتی، ارتباط بین متغیرهای تحقیق یعنی ابعاد متغیر مستقل، و متغیر وابسته مشخص می شود. در تحقیق حاضر با توجه به اینکه جامعه آماری شامل مدیران، مأموران و مؤدیان مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی غرب تهران می باشد، تعیین دقیق تعداد افراد به دلیل محدودیتهای موجود به راحتی امکان پذیر نیست، بنابراین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر برآورد گردید. نتایج به دست آمده از عوامل اثرگذار بر وصول درآمد مالیاتی با رویکرد جلوگیری از فرار مالیاتی از دیدگاه مأمورین تشخیص اداره کل امور مالیاتی غرب تهران نشان داد که بیشترین تأثیر بر وصول درآمدهای مالیاتی توسط میزان مالیات شکل می گیرد. همچنین تبعیض مالیاتی و نظام مالیاتی در رتبه های بعدی قرار گرفتند.

واژه های کلیدی: تبعیض مالیاتی، میزان مالیات، نظام مالیاتی، اداره کل امور مالیاتی غرب تهران

مقدمه

شاید بتوان ادعا کرد که همزمان با تشکیل اولین جوامع بشری مالیات نیز پای به عرصه ظهور گذاشته است. یک اقتصاد اجتماعی برای انجام وظایف خود، به ابزارهایی متوسل می شود که از آن تحت عنوان "نهاد" یاد می کنیم. یکی از این نهادها دولت است. در تفکر لیبرالی، جامعه از نظر اصولی به عنوان کنش و واکنش بین افراد مستقل قابل درک است. در نظریه سیاسی لیبرالی دولت به عنوان قراردادی بین افراد تعریف می شود که منافع آنها در برخی زمینه ها با تصمیم گیری و اجرای جمعی افزایش می یابد، نهاد دولت برای اعمال حاکمیت جمعی نیازمند درآمد است، که عمده ترین آن، درآمدهای مالیاتی می باشد. از سوی دیگر با گسترده شدن وظایف دولت نسبت به گذشته، مسائل و مشکلات دولت بخصوص در زمینه اقتصادبیشتر می شود. اهدافی از قبیل رشد اقتصادی، اشتغال، توزیع عادلانه درآمد و ثروت، کاهش تورم و ثبات قیمتها و ایجاد امنیت اقتصادی، از مهمترین اهداف دولتهاست (زواری، ۱۳۹۰).

درآمدهای دولت اغلب به دو گروه درآمدهای مالیاتی و غیرمالیاتی تقسیم می شود. نقش درآمدهای مالیاتی در بسیاری از کشورها در مقایسه با سایر منابع درآمدی بیشتر حائز اهمیت است و در مقایسه با سایر منابع از ایجاد آثار نامطلوب اقتصادی به میزان قابل توجهی می کاهد. این منبع درآمدی به دلیل قابلیت کنترل، بر سایر منابع ناشی از اقتصاد داخلی ترجیح دارد. بنابراین پی ریزی یک نظام مالیاتی منظم و سیستماتیک، بستر مناسبی برای احراز برنامه های گوناگون ایجاد می کند که بایستی در قالب برنامه های توسعه اقتصادی پیش بینی شود (زواری، ۱۳۹۰).

تجزیه و تحلیل درآمدهای مالیاتی و نیز تعیین تأثیرپذیری متغیرهای کلان می تواند در کاهش اختلال های بودجه دولت و همچنین اصلاح ساختار آن برای پایدار نمودن درآمدهای دولت مؤثر باشد. شاید بتوان ادعا کرد دولت برای اعمال حاکمیت جمعی نیازمند درآمد است، که عمده ترین آن، درآمدهای مالیاتی می باشد. از سوی دیگر با گسترده شدن وظایف دولت نسبت به گذشته، مسائل و مشکلات دولت بخصوص در زمینه اقتصادبیشتر می شود. اهدافی از قبیل رشد اقتصادی، اشتغال، توزیع عادلانه درآمد و ثروت، کاهش تورم و ثبات قیمتها و ایجاد امنیت اقتصادی، از مهمترین اهداف دولتهاست (آمسدن باتلر^۱، ۲۰۱۲). پژوهش حاضر به دنبال بررسی عوامل مؤثر بر وصول درآمد مالیاتی با رویکرد جلوگیری از فرار مالیات می باشد.

بیان مسأله

در اقتصاد کنونی، مالیات از ابزارهای مهم مالی دولت می باشد و با توجه به اهمیت آن در اقتصاد کشور و همچنین در فرایند توسعه و بازسازی یکی از اصلی ترین ابزارها در جهت خصوصی سازی، تعدیل ثروت و توزیع مجدد درآمد به شمار می رود. یکی از مهمترین عوامل مرتبط بر ظرفیت مالیاتی، نگرش، برداشت و رفتار مردم در ارتباط با مالیات است که به فرهنگ مالیاتی مشهور است. در این فرآیند مردم باید نقش حاکمیتی دولت را از قبیل ایجاد امنیت درک کنند و بپذیرند ایفای این نقش هزینه بردار است (احمدنیا، ۱۳۹۳).

در بیشتر کشورها، بخش عمده ای از منابع درآمدی دولت، از طریق مالیات تامین می شود. سهم مالیات از کل درآمدهای عمومی در میان کشورها، متفاوت است و میزان آن بستگی به سطح توسعه و ساختار اقتصادی آنها دارد. در این میان، فرار مالیاتی و گریز از مالیات در کشورها باعث شده است تا درآمدهای مالیاتی کشورها، همواره از آنچه که برآورد می شود کمتر باشد و تمامی کشورها تلاش خود را برای کاهش این دو پدیده به کار می گیرند یا از طریق اصلاح نظام مالیاتی، به چاره جویی برمی خیزند (توماس جی^۲، ۲۰۱۴).

طی سالهای اخیر، وصول درآمدهای مالیاتی در بسیاری از کشورهای درحال توسعه، درطول دوره های کوتاه مدت نوسانهای قابل ملاحظه ای داشته است. در بسیاری از موارد این گونه نوسانها را نمی توان به بدتر شدن نظام مدیریتی یا دگرگونی های

^۱ . Amsden butler.

^۲ . Thomas J. Sargent.

مربوط به عوامل تعیین کننده سنتی سطوح مالیاتی مانند شرایط درهای باز، صادرات مواد معدنی و درآمد سرانه نسبت داد و ممکن است در نتیجه عوامل دیگری بوجود آمده باشند (علیزاده، ۱۳۹۶).

تجزیه و تحلیل درآمدهای مالیاتی و نیز تعیین تأثیرپذیری متغیرهای کلان می تواند در کاهش اختلال های بودجه دولت و همچنین اصلاح ساختار آن برای پایدار نمودن درآمدهای دولت مؤثر باشد. در یک نظام مالیاتی عادلانه باید نشان داده شود که هیچ گونه تبعیضی وجود ندارد و آنکه از امکانات بیشتری در اقتصاد استفاده می کند در هزینه های اقتصاد هم مشارکت بیشتری دارد (احمدنیا، ۱۳۹۳).

این تحقیق سعی بر آن دارد تا عوامل اثرگذار بر وصول درآمد مالیاتی با رویکرد جلوگیری از فرار مالیاتی از دیدگاه مأمورین تشخیص اداره کل امور مالیاتی غرب شهر تهران را مورد ارزیابی و بحث و بررسی قرار دهد. همچنین آثار سیاستهای مالی بر درآمد مالیاتی را بررسی و در نهایت عوامل مؤثر بر وصول درآمدهای مالیاتی در در اداره کل امور مالیاتی غرب تهران را شناسایی نماید.

در این راستا و با توجه به اهمیت موضوع که در بالا ذکر گردید، هدف از این مطالعه پاسخگویی به این سؤال است که : مهمترین عوامل مؤثر بر وصول درآمد مالیاتی کدامند؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

در بیشتر کشورها بخش عمده ای از منابع درآمدی دولت از طریق مالیات که پایدارترین نوع درآمد می باشد، تأمین می گردد. سهم مالیات از کل درآمدهای عمومی در میان کشورها، متفاوت است و میزان آن بستگی به سطح توسعه و ساختار اقتصادی آنها دارد لذا کشورها همواره تلاش می کنند ظرفیت مالیاتی خود را از طریق بهبود نظام مالیاتی یا معرفی پایه های جدید افزایش دهند (رنگریز و همکاران، ۱۳۸۹).

سطح وصول مالیات های دریافتی به عنوان درصدی از تولید ناخالص داخلی در میان کشورهای در حال توسعه تا حدود قابل ملاحظه ای متغیر است. در شمار اندکی از این قبیل کشورها، این نسبت پایین تر از ۱۰ درصد و در شمار دیگری از آنها بالاتر از ۳۰ درصد است. ولی در عین حال، در بیشتر کشورهای در حال توسعه این نسبت به طور متوسط، حدود ۱۸ درصد بوده است. در طول دهه های اخیر، این سطوح توجه اقتصاد دانان را به خود جلب کرده است. علت تغییرات این سطوح را می توان به عوامل تعیین کننده مربوط به سیاست های مالیاتی نسبت داد (آکروید^۳، ۲۰۱۳).

در این میان کشورهای توسعه یافته درآمدهای مالیاتی در تأمین مالی مخارج دولت از اهمیت وافری برخوردار هستند اما در کشورهای در حال توسعه و به دلیل وجود ساختار تورمی و کارا نبودن سیستم مالیاتی، درآمدهای مالیاتی درصد ناچیزی از تولید ناخالص داخلی این کشورها را تشکیل می دهد.

در ایران پس از درآمدهای نفتی، عمده درآمد دولت در راه تأمین مالی بودجه، درآمدهای مالیاتی می باشد که از آن طریق سه هدف تخصیص منابع اقتصادی، توزیع مجدد درآمدها و تثبیت اقتصادی پیگیری می شود (احمدنیا، ۱۳۹۳).

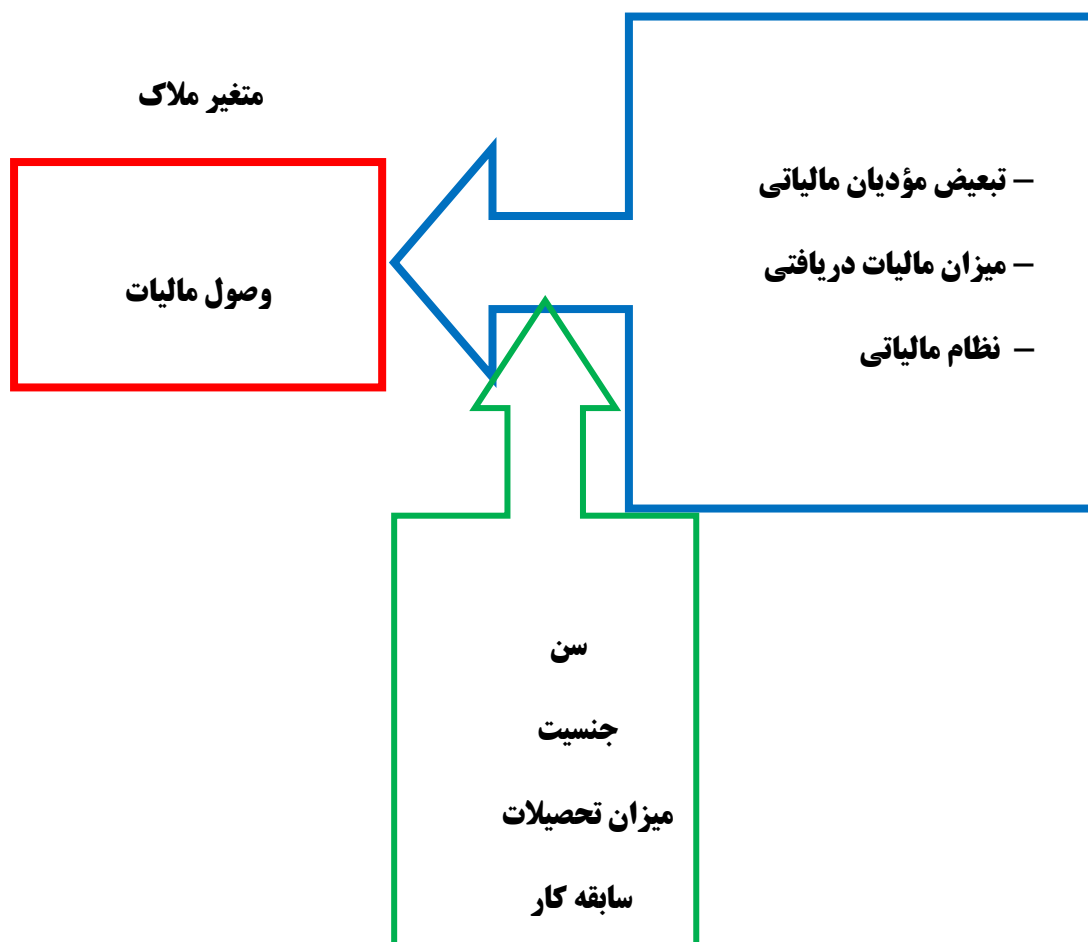
با توجه به موارد فوق و اینکه درآمدهای دولت اغلب به دو گروه درآمدهای مالیاتی و غیرمالیاتی تقسیم می شود. نقش درآمدهای مالیاتی در بسیاری از کشورها در مقایسه با سایر منابع درآمدی بیشتر حائز اهمیت است و در مقایسه با سایر منابع از ایجاد آثار نامطلوب اقتصادی به میزان قابل توجهی می کاهد. این منبع درآمدی به دلیل قابلیت کنترل، بر سایر منابع ناشی از اقتصاد داخلی ترجیح دارد. بنابراین پی ریزی یک نظام مالیاتی منظم و سیستماتیک، بستر مناسبی برای احراز برنامه های گوناگون ایجاد می کند که بایستی در قالب برنامه های توسعه اقتصادی به خصوص برنامه ششم توسعه (۱۴۰۰-۱۳۹۶) پیش بینی شود. یکی از راهکارهای مهم و مؤثر در دست یابی به یک نظام مالیاتی منظم و سیستماتیک، شناسایی عوامل مؤثر بر وصول درآمد مالیاتی است.

^۳ - Akroyd.

ظرفیت مالیاتی در واقع حجم مالیاتی است که جامعه توان پرداخت آن را دارد و این توان از یک طرف متکی بر درآمدها؛ مصارف و سرمایه گذاری هاست و از طرف دیگر، بر اهداف بلندمدت و برنامه ریزی های کوتاه مدت و میان مدت متکی می باشد. لذا زمانی یک نظام مالیاتی کارا توصیف می شود که جامعه به حد ظرفیت مالیاتی خود رسیده باشد. از مهمترین عوامل موثر بر ظرفیت مالیاتی یک جامعه می توان به ارزش افزوده بخشهای مختلف اقتصادی، حجم سرمایه گذاری و تعداد مودیان مالیاتی، تعداد شاغلین و ... نام برد (طهماسبی و همکاران، ۱۳۸۲). مالیاتها به عنوان یک منبع درآمدی دولت نقش مهمی در عمران و پیشرفت اقتصادی یک منطقه و استان ایفا می کند. شناخت دقیق میزان درآمد مالیاتی بالقوه، افق روشنی جهت برنامه ریزی اقتصادی را پیش رو سیاست گذاران اقتصادی می گذارد. پیش بینی علمی درآمدها نیز موجب افزایش دقت و تلاش ماموران مالیاتی در اخذ مالیات می گردد (کیس هارت، ۲۰۱۳). با توجه به اهمیت موضوع، این پژوهش در این راستا به بررسی عوامل موثر بر وصول درآمد مالیاتی با رویکرد جلوگیری از فرار مالیاتی از دیدگاه مأمورین تشخیص اداره کل امور مالیاتی غرب شهر تهران می پردازد. رویکردی که با دیگر پژوهش ها متفاوت است.

مدل مفهومی

متغیر پیش بینی (عوامل موثر)

متغیرهای میانجی

^۴ . Keith Hart.

اهداف تحقیق

هدف اصلی:

- بررسی عوامل موثر بر وصول درآمدهای مالیاتی با رویکرد جلوگیری از فرار مالیاتی.

اهداف فرعی:

۱- تبیین تأثیر تبعیض بین مؤدیان مالیاتی بر وصول درآمدهای مالیاتی.

۲- تبیین تأثیر میزان مالیات دریافتی بر وصول درآمدهای مالیاتی.

۳- تبیین تأثیر نظام مالیاتی بر وصول درآمدهای مالیاتی.

۴- ارائه پیشنهاد و راهکار برای تسهیل در وصول درآمدهای مالیاتی.

سوالات و فرضیات تحقیق

سوال تحقیق

- مهمترین عوامل موثر بر وصول درآمد مالیاتی کدامند؟

فرضیات تحقیق

فرضیه در حقیقت راه حل پیشنهادی پژوهشگر، برای حل مسأله است. به طور کلی فرضیه ابزار نیرومند پیشرفت دانش، ابزار کار تئوری و هدایتگر پژوهش علمی است.

هر تحقیق نخست لازم است بر اساس فرضیه شکل گیرد که این نشان دهنده حدسی است که ما در مورد مسأله تحقیق در ذهن خود داریم. یک محقق با طرح مسأله و حدس خود در مورد پاسخ احتمالی مسأله سعی می کند تا با آزمون های مختلف حدس خود را که در واقع فرضیات مسأله می باشند، مورد تأیید قرار داده و یا رد نماید. به عبارتی پژوهشگر درصدد آن است که از ذهنیت به عینیت برسد.

فرضیه اصلی:

- عوامل موثر (تبعیض مؤدیان مالیاتی، میزان مالیات دریافتی، نظام مالیاتی) بر وصول درآمدهای مالیاتی تأثیر دارد.

فرضیه های فرعی:

- تبعیض مؤدیان مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

- میزان مالیات دریافتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

- نظام مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

قلمرو تحقیق

قلمرو تحقیق شامل چارچوب موضوعی، زمانی و مکانی تحقیق است که در این قسمت به آن پرداخته می شود.

قلمرو موضوعی

این تحقیق از نظر موضوعی در حوزه مالیاتی قرار دارد.

قلمرو مکانی

تحقیق حاضر در اداره کل امور مالیاتی غرب تهران صورت می گیرد.

قلمرو زمانی

قلمرو زمانی این تحقیق در سال ۱۳۹۷ می باشد.

روش شناسی تحقیق

این پژوهش از بعد روش در حوزه پژوهش های میدانی قرار می گیرد. تحقیق حاضر از نظرهدف، کاربردی و از نظر روش اجرا، توصیفی و از نوع همبستگی است. و همچنین از نظر جمع آوری داده، میدانی می باشد چرا که از طریق بررسی نظرات و دیدگاه های ماموران امور مالیاتی، ارتباط بین متغیرهای تحقیق یعنی ابعاد متغیر مستقل، و متغیر وابسته مشخص می شود. در این تحقیق اعتبار کلیه سؤالات پرسشنامه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شده است. مهم ترین و اصلی ترین مرحله هر پژوهش دستیابی به پاسخی است که محقق در پی آن بوده است. بنابراین تجزیه و تحلیل اطلاعات هدف نهایی از انجام یک تحقیق را برآورد می کند. در ابتدا جهت بررسی نرمال بودن توزیع جامعه از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف استفاده شد. بطوریکه اگر جامعه دارای توزیع نرمال باشد از آمار پارامتریک و اگر جامعه دارای توزیع نرمال نباشد از آمار ناپارامتریک استفاده خواهد شد.

در تحقیق حاضر از روشهای آماری با استفاده از نرم افزار SPSS۲۳ و لیزرل Lisrel برای تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده گردید.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری عبارت است از کلیه افرادی که حداقل دارای یک صفت مشخصه مورد نظر می باشند و معمولاً آن را با (N) نمایش می دهند. به منظور کاربرد یک روش نمونه گیری، لازم است جمعیتی را که بناست نمونه از میان آن انتخاب شود (که جمعیت هدف، جامعه آماری، یا چارچوب نمونه گیری نیز نامیده می شود) تعریف کنیم. جمعیت انبوهه ای از همه مواردی است که با مجموعه معیارهای مشخصی تطبیق می کنند. (سکاران؛ ۱۳۹۰)

در تحقیق حاضر با توجه به اینکه جامعه آماری شامل مدیران، مأموران و مؤدیان مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی غرب تهران می باشد، تعیین دقیق تعداد افراد به دلیل محدودیتهای موجود به راحتی امکان پذیر نیست، بنابراین برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران با جامعه نامحدود به صورت زیر استفاده می شود که در آن Z آماره توزیع نرمال است که در سطح اطمینان ۹۵ درصد برابر ۱/۹۶ است. احتمال موفقیت، q احتمال شکست و دقت برآورد (سطح خطای مجاز) است. p و q بر اساس روش احتیاطی برابر ۵۰ درصد و برابر با ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است. بنابراین حجم نمونه با استفاده از فرمول فوق، به صورت زیر محاسبه و تعیین شده است:

$$n = z^2 pq / d^2$$

$$n = (1/96)^2 (0/5)(0/5) / (0/05)^2$$

$$n=384$$

با توجه به پراکندگی جامعه آماری، در این تحقیق به منظور بیشتر کردن شباهت نمونه و جامعه و افزایش دقت نمونه برداری برای برآورد پارامترهای جامعه و دخالت دادن ویژگی های جامعه در نمونه از روش نمونه گیری خوشه ای استفاده می شود.

روش ها و ابزار های جمع آوری اطلاعات

این تحقیق به صورت کتابخانه ای و میدانی و با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه با ماموران و ممیزان تشخیص مالیاتی صورت می گیرد. ابزار جمع آوری داده ها در این تحقیق پرسشنامه می باشد. پرسشنامه این پژوهش بر اساس مدل نظری رنسیس لیکرت تهیه شده است که فرضیات تحقیق را شامل می شود. سؤالات پرسشنامه در دو گروه قرار گرفته اند: گروه اول، سؤالات جمعیت شناختی (سن، میزان تحصیلات، جنسیت، سابقه خدمت)، و گروه دوم، سؤالات مفهومی است. درجه بندی نظرات پرسشنامه نیز از مقیاس ترتیبی در پنج سطح لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، تاحدی موافقم، مخالفم، کاملاً مخالفم) در دو ستون برای بررسی وضعیت موجود (میزان به کارگیری هر عامل) و وضعیت مطلوب (میزان اهمیت هر عامل) استفاده خواهد شد. امتیازبندی این طیف، برای سؤالات مربوط به کلیه شاخص ها به این صورت است که به کاملاً موافقم (۵) و به کاملاً مخالفم امتیاز (۱) تعلق می گیرد. تمامی شاخص های مورد نظر در پرسشنامه به صورت مستقیم مورد پرسش قرار گرفته اند، یعنی به صورت مثبت در پرسشنامه مطرح شده اند. بعد از طراحی پرسشنامه، روایی و پایایی پرسشنامه آزمایش خواهد شد. به منظور گردآوری داده های لازم برای این تحقیق از بانک های اطلاعاتی زیر استفاده می شود:

- ✓ سازمان امور مالیاتی کشور.
- ✓ اداره کل امور مالیاتی غرب تهران
- ✓ کتب و مقالات فارسی
- ✓ کتب و مقالات لاتین
- ✓ سایتهای اطلاعاتی شبکه جهانی اینترنت

بررسی نرمال بودن متغیرها

بررسی نرمال بودن توزیع متغیر تبعیض مؤدیان مالیاتی

فرض صفر آزمون عبارت است از: نرمال بودن توزیع متغیر تبعیض مؤدیان مالیاتی

فرض مقابل عبارت است از: عدم نرمال بودن توزیع متغیر تبعیض مؤدیان مالیاتی

جدول ۱- آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن متغیر تبعیض مؤدیان مالیاتی

نتیجه	سطح معنی داری آزمون	مقدار آماره آزمون (Z)	متغیر
نرمال بودن $P>0.05$	۰,۱۳۰	۰,۹۲۰	تبعیض مؤدیان مالیاتی

با توجه به جدول ۱- مشاهده می شود سطح معنی داری متغیر از ۰,۰۵ کمتر نبوده ، بنابراین فرض صفر رد نمی شود و با اطمینان ۹۵٪ می توان گفت توزیع متغیر فوق نرمال است.

بررسی نرمال بودن توزیع متغیر میزان مالیات دریافتنی

فرض صفر آزمون عبارت است از : نرمال بودن توزیع متغیر میزان مالیات دریافتنی
فرض مقابل عبارت است از : عدم نرمال بودن توزیع متغیر میزان مالیات دریافتنی

جدول ۲- آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن متغیر میزان مالیات دریافتنی

نتیجه	سطح معنی داری آزمون	مقدار آماره آزمون (Z)	متغیر
نرمال بودن $P > 0,05$	۰,۲۱۵	۰,۸۶۵	میزان مالیات دریافتنی

با توجه به جدول ۲- مشاهده می شود سطح معنی داری متغیر از ۰,۰۵ کمتر نبوده ، بنابراین فرض صفر رد نمی شود و با اطمینان ۹۵٪ می توان گفت توزیع متغیر فوق نرمال است.

بررسی نرمال بودن متغیر نظام مالیاتی

فرض صفر آزمون عبارت است از : نرمال بودن متغیر نظام مالیاتی
فرض مقابل عبارت است از : عدم نرمال بودن متغیر نظام مالیاتی

جدول ۳- آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن متغیر نظام مالیاتی

نتیجه	سطح معنی داری آزمون	مقدار آماره آزمون (Z)	متغیر
نرمال بودن $P > 0,05$	۰,۱۸۲	۰,۷۳۳	نظام مالیاتی

با توجه به جدول ۳- مشاهده می شود سطح معنی داری متغیر از ۰,۰۵ کمتر نبوده ، بنابراین فرض صفر رد نمی شود و با اطمینان ۹۵٪ می توان گفت توزیع متغیر فوق نرمال است.

تجزیه و تحلیل آماری

فرضیه (اصلی): عوامل موثر (تبعیض مؤدیان مالیاتی، میزان مالیات دریافتی، نظام مالیاتی) بر وصول درآمدهای مالیاتی تأثیر دارد.
بررسی تأثیر عوامل موثر و وصول درآمدهای مالیاتی:

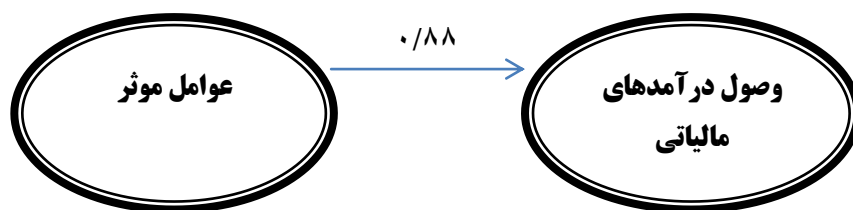

بارعاملی استاندارد تأثیر عوامل موثر و وصول درآمدهای مالیاتی ۰/۸۸ محاسبه شده است که مقدار قابل قبولی است. مقدار آماره آزمون (t-value) نیز ۳/۲۱ بدست آمده است که از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین عوامل موثر بر وصول درآمدهای مالیاتی تأثیر دارد.

جدول ۴- بارعاملی استاندارد عوامل موثر و وصول درآمدهای مالیاتی

تأثیرگذاری	بارعاملی	آماره t
عوامل موثر و وصول درآمدهای مالیاتی	۰/۸۸	۳/۲۱

شکل ۲- بارعاملی استاندارد عوامل موثر و وصول درآمدهای مالیاتی

فرضیه فرعی (۱): تبعیض مؤدیان مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

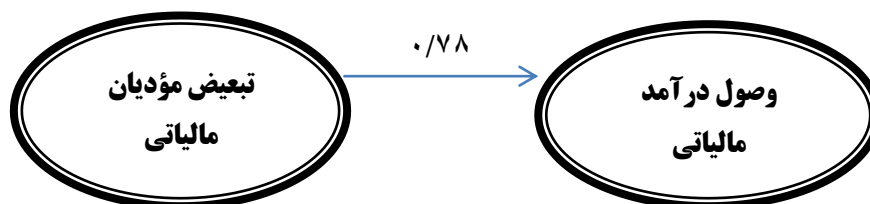
بررسی تأثیر تبعیض مؤدیان مالیاتی و وصول درآمد مالیاتی:

بارعاملی استاندارد تأثیر تبعیض مؤدیان مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی ۰/۷۸ محاسبه شده است که مقدار قابل قبولی است. مقدار آماره آزمون (t-value) نیز ۲/۶۴ بدست آمده است که از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین تبعیض مؤدیان مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

جدول ۵- بارعاملی استاندارد تبعیض مؤدیان مالیاتی و وصول درآمد مالیاتی

تأثیرگذاری	بارعاملی	آماره t
تبعیض مؤدیان مالیاتی و وصول درآمد مالیاتی	۰/۷۸	۲/۶۴

شکل ۳- بارعاملی استاندارد تبعیض مؤدیان مالیاتی و وصول درآمد مالیاتی

فرضیه فرعی (۲): میزان مالیات دریافتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

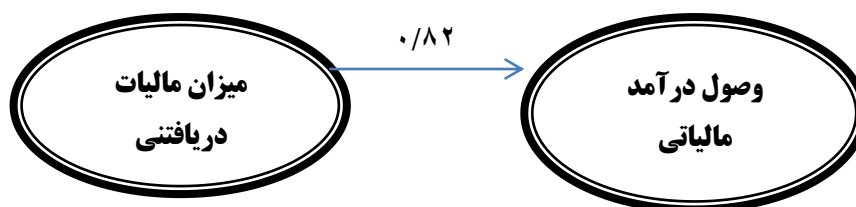
بررسی تأثیر میزان مالیات دریافتی بر وصول درآمد مالیاتی:

بارعاملی استاندارد تأثیر میزان مالیات دریافتی و وصول درآمد ۰/۸۲ محاسبه شده است که مقدار قابل قبولی است. مقدار آماره آزمون (t-value) نیز ۲/۶۲ بدست آمده است که از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین میزان مالیات دریافتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

جدول ۶- بارعاملی استاندارد میزان مالیات دریافتی و وصول درآمد مالیاتی

تأثیرگذاری	بارعاملی	آماره t
میزان مالیات دریافتی و وصول درآمد مالیاتی	۰/۸۲	۲/۶۲

شکل ۴- بارعاملی استاندارد میزان مالیات دریافتی و وصول درآمد مالیاتی

فرضیه فرعی (۳): نظام مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

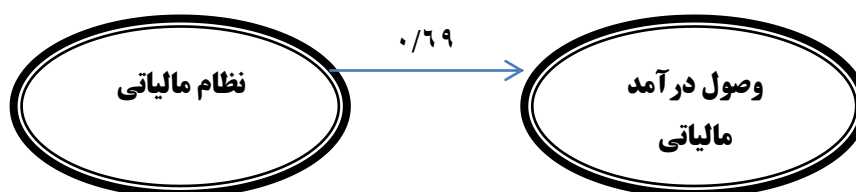
بررسی تأثیر نظام مالیاتی و وصول درآمد مالیاتی:

بارعاملی استاندارد تأثیر نظام مالیاتی و وصول درآمد مالیاتی ۰/۶۹ محاسبه شده است که مقدار قابل قبولی است. مقدار آماره آزمون (t-value) نیز ۲/۹۴ بدست آمده است که از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین نظام مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

جدول ۷- بارعاملی استاندارد نظام مالیاتی و وصول درآمد مالیاتی

تأثیرگذاری	بارعاملی	آماره t
نظام مالیاتی و وصول درآمد مالیاتی	۰/۶۹	۲/۹۴

شکل ۵- بارعاملی استاندارد نظام مالیاتی و وصول درآمد مالیاتی

نتایج فرضیات

جدول ۸- جمع بندی نتایج فرضیه‌ها

فرضیه	نتیجه کلی
فرضیه (اصلی)	تائید
فرضیه اول فرعی	تائید
فرضیه دوم فرعی	تائید
فرضیه سوم فرعی	تائید

رتبه بندی متغیرهای اثرگذار (متغیرهای مستقل) بر متغیر وابسته

جدول ۹- رتبه بندی متغیرهای اثرگذار بر متغیر وابسته

رتبه	نام متغیر	میزان اثرگذاری
۱	میزان مالیات	۰/۸۲
۲	تبعیض مالیاتی	۰/۷۸
۳	نظام مالیاتی	۰/۶۹

منبع: نتایج تحقیق

نتایج تحقیق

- بارعاملی استاندارد تأثیر عوامل موثر و وصول درآمدهای مالیاتی ۰/۸۸ محاسبه شده است که مقدار قابل قبولی است. مقدار آماره آزمون (t-value) نیز ۳/۲۱ بدست آمده است که از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین عوامل موثر بر وصول درآمدهای مالیاتی تأثیر دارد.

- بارعاملی استاندارد تأثیر تبعیض مؤدیان مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی ۰/۷۸ محاسبه شده است که مقدار قابل قبولی است. مقدار آماره آزمون (t-value) نیز ۲/۶۴ بدست آمده است که از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین تبعیض مؤدیان مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

- بارعاملی استاندارد تأثیر میزان مالیات دریافتی و وصول درآمد ۰/۸۲ محاسبه شده است که مقدار قابل قبولی است. مقدار آماره آزمون (t-value) نیز ۲/۶۲ بدست آمده است که از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین میزان مالیات دریافتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

- بارعاملی استاندارد تأثیر نظام مالیاتی و وصول درآمد مالیاتی ۰/۶۹ محاسبه شده است که مقدار قابل قبولی است. مقدار آماره آزمون (t-value) نیز ۲/۹۴ بدست آمده است که از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین نظام مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

نتایج به دست آمده از عوامل اثرگذار بر وصول درآمد مالیاتی با رویکرد جلوگیری از فرار مالیاتی از دیدگاه مأمورین تشخیص اداره کل امور مالیاتی غرب تهران نشان داد که بیشترین تأثیر بر وصول درآمدهای مالیاتی توسط میزان مالیات شکل می گیرد. همچنین تبعیض مالیاتی و نظام مالیاتی در رتبه های بعدی قرار گرفتند.

یافته های تحقیق نشان داد، میزان بالای مالیات و نوسانات نظام مالیاتی از جمله عوامل مرتبط قانونی بر میزان وصول درآمدهای مالیاتی می باشند.

بنابراین برنامه ریزان، سیاست گذاران و مسئولان اقتصادی و بانک مرکزی بایستی نسبت به تعدیل میزان مالیات داخلی کشور تدبیر کرده و تمام برنامه ها در جهت افزایش وصول درآمدهای مالیاتی را بکار گیرند تا بتوان مالیات بیشتری را از اشخاص حقیقی و حقوقی وصول کرد.

پیشنهادهای تحقیق

با توجه به نتایج حاصله پیشنهادهای زیر جهت وصول درآمدهای مالیاتی در ایران ارائه می شود:

پیشنهاد براساس فرضیه اصلی:

- عوامل مؤثر (تبعیض مؤدیان مالیاتی، میزان مالیات دریافتی، نظام مالیاتی) بر وصول درآمدهای مالیاتی تأثیر دارد.

یافته های تحقیق نشان می دهند که عوامل آماری، نهادی-اجتماعی و سیاستهای مالیاتی نقش مؤثری در وصول درآمدهای مالیاتی ایفا می نمایند، لذا به دلیل عدم وجود شاخص بندی مالیاتی در مقابل ساختار تورم اقتصاد ایران، قسمت قابل توجهی از درآمدهای مالیاتی به زیان مالیاتی تبدیل می شود که این عامل نیز در گسترش کسری بودجه دولت نقش اساسی ایفا می کند، پس اگر می خواهیم کشوری داشته باشیم که از وابستگی اقتصاد نفتی به سوی اقتصاد مالیاتی سوق داده شود باید در این امر مهم مشارکت جدی و همه جانبه تمامی آحاد جامعه را جلب نماییم و دولت برای از میان برداشتن موانع اقدامات اساسی و مؤثری انجام دهد تا درآمدهای مالیاتی جایگزین درآمدهای نفتی شود و گام بلندی برای توسعه پایدار و عمران و آبادانی کشور برداشته شود. همچنین پیشنهادات زیر نیز توصیه می شود که عبارتند از:

(۱) آسان سازی قوانین: از طریق حداقل نمودن بخشنامه های مالیاتی - روانسازی اجرای قانون مالیاتها بطور مثال یکسان سازی ضریب حقوقی برای بخش خصوصی و دولتی در سال ۹۳.

۲) اجرای کامل طرح جامع اطلاعات مالیاتی: جهت دسترسی آسان به اطلاعات و معاملات مودیان حقیقی و حقوقی با یکپارچه سازی سیستم سازمان امور مالیاتی با بانکها و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور.

۳) افزایش ضمانت اجرایی قوانین مالیاتی: از طریق نظام تنبیه و تشویق جهت وصول بموقع مالیات مودیان و کارآمد بودن سیستم اطلاع رسانی جهت جلوگیری از فرار مالیاتی مودیان

۴) توسعه فرهنگ مالیاتی: ایجاد یک باور دو سویه بین دولت و مردم که مالیات‌های وصول شده در جهت خدمات رفاه عمومی و اجتماعی مصرف می شود.

۵) تأمین زیر ساخت‌های مناسب فناوری اطلاعات و ارتباطات کشور: از طریق گسترش فرهنگ بهره‌برداری و استفاده از خدمات دولت الکترونیک در قالب برنامه‌های اجرایی کشور.

۶) تشویق مردم به پرداخت مالیات‌های شرعی و اسلامی که امتیازاتی از قبیل: الف-تنزل کردن هزینه جمع آوری به کد صفر ب-تا حدودی در آمد و ثروت واقعی افراد مشخص می‌شود، ج-در خمس مبنای مالیات در آمد حقیقی و خالص است، نه درآمد جاری و اسمی محاسبه نکردن مالیات‌های شرعی، موجب نابرابری بیشتر و ناعادلانه تر شدن توزیع در آمد می‌شود. طبقه مرفه نه مالیات‌های شرعی و نه اجباری پرداخت می‌کنند ولی در مقابل طبقه متوسط و ضعیف هر دو را پرداخت می‌کنند. نتیجه اینکه فاصله طبقاتی موجود و نابرابری روز به روز بیشتر می‌شود، در حالیکه از جمله اهداف مهم مالیات‌ها کم کردن فاصله طبقاتی می‌باشد.

۷) ارتقای سطح کیفی دانش ماموران و دست اندرکاران مالیاتی از طریق آموزش های شغلی.

پیشنهاد براساس فرضیه فرعی ۱ :

- تبعیض مؤدیان مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

با توجه به اینکه درآمدهای مالیاتی در تأمین مالی بودجه دولت بیشترین سهم را دارد، لذا این موضوع سبب شده که دولت به مالیات‌های معوق زیاد حساس نباشد و مؤدیان مالیاتی با وقفه های بسیار طولانی مالیات خود را پرداخت نمایند. اگر ما درآمدهای مالیاتی را از بودجه دولت خارج نماییم، در این صورت کسری بودجه واقعی دولت مشخص خواهد شد و در این حالت، مجبور به بهینه نمودن سیستم مالیاتی خود از طریق بهینه سازی شاخصهای اصلی مالیاتی خواهیم شد که این شاخصها می توانند در تعیین نرخ مالیاتی بهینه برای گروههای مالیاتی مختلف، گسترش پایه مالیاتی و بهینه سازی سیستم جمع آوری مالیاتی مؤثر باشد.

پیشنهاد براساس فرضیه فرعی ۲ :

- میزان مالیات دریافتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

نتایج حاکی از آن است که به دلیل عدم وجود شاخص بندی میزان مالیات در مقابل ساختار تورم اقتصاد ایران، قسمت قابل توجهی از درآمدهای مالیاتی به زیان مالیاتی تبدیل می شود که این عامل نیز در گسترش کسری بودجه دولت نقش اساسی ایفا می کند. لذا برای رهایی از این مشکل بایستی درآمدهای مالیاتی درمقابل تغییرات میزان مالیات شاخص بندی شود. با توجه به اینکه شاخصه اصلی یک نظام مالیاتی کارا، بالا بودن سهم درآمدهای مالیاتی از تولید ناخالص داخلی است، لذا سیستم مالیاتی بایستی طوری عمل کند که در جهت گسترش پایه مالیاتی حرکت نماید و این امر نیز از طریق حذف معافیت‌های مالیاتی و وصول به موقع درآمدهای مالیاتی، به وسیله کوتاه نمودن دوره های مالیاتی محقق می شود.

پیشنهاد براساس فرضیه فرعی ۳ :

- نظام مالیاتی بر وصول درآمد مالیاتی تأثیر دارد.

یافته ها نشان می دهد که نظام مالیاتی به عنوان یک متغیر تأثیرگذار بر میزان وصول درآمدهای مالیاتی تأثیر دارد. همچنین نظام نامطلوب مالیاتی در کوتاه مدت دارای اثر منفی در وصول درآمدهای مالیاتی است. اما با توجه به اینکه در بلندمدت زمان کافی برای تحت تأثیر گذاشتن نظام مالیاتی بر وصل درآمدهای مالیاتی وجود دارد، لذا در بلندمدت دارای اثرگذاری بیشتری نسبت به کوتاه مدت است.

تجارب مقروض ترین کشورها نشان می دهد که عدم وصول مالیات، بیشتر در کشورهایی به طور رسمی اظهار شده که دارای بی ثباتی نرخ ارز، کسری مالی بزرگتر و به طور کلی پول های بیشتر از حد ارزش گذاری شده را دارا بوده اند. تفاوت سیاست های معتبر و صحیح کلان اقتصادی همراه با نرخ ارز مقتضی و نرخ های بهره مناسب، عنصر و عامل کلیدی کاهش بی ثباتی اقتصادی و محو کسری بودجه هستند و به نظر می رسد که چنین سیاست هایی می توانند از فرار مالیاتی جلوگیری کرده و مالیات بیشتری وصول گردد.

فهرست منابع و مآخذ

- احمدنیا، سیدمصطفی، (۱۳۹۳)، مقررات وضع مالیات و چگونگی وصول آن، فصلنامه علمی پژوهشی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، شماره ۴، ص ۱۹.
- توماس جی جی (۲۰۱۴)، ترجمه نور بخش، منوچهری و سپهری - کامران، اقتصاد غیر رسمی، ناشر مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی، ۸.
- زواری، ملیکا (۱۳۹۰)، بهبود مدیریت مالیاتی در کشورهای در حال توسعه، تهران: انتشارات دانشکده امور اقتصادی، ص ۲۲.
- رنگریز - حسن، خورشیدی - غلامحسین (۱۳۸۹)، مالیه عمومی و تنظیم خط مشی مالی دولت، ناشر شرکت چاپ و نشر بازرگانی، ص ۱۸.
- سکاران اوما، (۱۳۹۰)، روش های تحقیق در مدیریت (ترجمه محمد صائبی و محمود شیرازی)، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- طهماسبی، محمدعلی، رضا هوشمند (۱۳۸۲)، "جایگاه کد اقتصادی به عنوان زیرمجموعه نظام اطلاعات مالیاتی"، مجله حسابدار، سال یازدهم، شماره ۱۱۸، ص ۱۹.
- عزیزاده، انوش (۱۳۹۶)، برآورد زیان ناشی از تأخیر وصول مالیات، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز، ص ۱۴.

Refrence

- Akroyd, D., Legg, J., Jackowski, M. B., Adams, R. D. (۲۰۱۳). The impact of.
- Amsden butler-SPC simplified: practical steps to Quality, Second edition, ۲۰۱۲.
- Hosseini- Sadr, Mr (۲۰۱۵) Panahian Sand or Somodi, lavge tax payer unit, phase ۱. End report page ۳, ۷, ۱۵.
- Keith Hart. Informal economy. A Dictionary of Economics. London press (۲۰۱۳)
- Larp. Feld and Jean- Robert Tyran- Tax Evasion and voting: An Experiments Analysis (۲۰۱۶).